Л. М. Залюбінська
канд. фіз.-мат. н., доц.

ІННОВАЦІЇ ТА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна зазнала найкривавішого, після Другої світової війни, нападу з боку РФ. Але навіть найстрашніші події мають кінець і дуже важливо мати чіткі плани, яким чином відновлювати зруйновану країну, аби вона стала б привабливою для інвестицій.

Безумовно війна зруйнувала нашу економіку та принесла численні людські жертви, які призведуть до чуттєвих демографічних ям в майбутньому. І до цього слід готуватися заздалегідь

Слід усвідомлювати, що за роки Незалежності і до війни, в Україні майже не було бездефіцитних бюджетів. Особливо загострились проблеми державних витрат в період пандемії короно вірусу, а вже війна довела їх до критичного рівня. І хоча на кінець ІІ кварталу 2024 р. відносно ВВП борг скоротився з 91,4 % до 90,81 %. Але зовнішній борг державного сектору за ІІ квартал 2024 року збільшився на 1,6 млрд дол. США і становив 106,5 млрд дол. США (57.2 % від ВВП). Це пов'язано зі значними витратами на озброєння [1].

Ситуація ускладнюються ще й тим, що через низку факторів, зокрема пов'язаних з воєнними діями, рівень тіньової економіки в Україні у 2023 році зріс до 40 %. Наявність великого тіньового сектору, з одного боку, не дає змоги зменшити номінальне податкове навантаження, а з іншого – спотворює умови конкуренції. І перше, й друге сприяє тінізації [2].

Тому для відновлення та сталого економічного розвитку країни вкрай важливо мінімізувати схеми ухилення від сплати податків

як за допомогою адміністративних заходів, так і спрощуючи регулювання та зменшуючи податкове навантаження, в першу чергу, за рахунок найбільш шкідливих для економіки прямих податків.

Щодо повернення накопичених під час війни боргів, то це, безумовно, у майбутньому стане нагальною проблемою. Розмір державного боргу зараз наближається до 150 млрд дол. і буде зростати й надалі. Але фактором зменшення гостроти цієї проблеми є реструктуризація зовнішнього комерційного боргу, яка запланована на поточний рік, і реструктуризація боргу офіційним кредиторам у 2026 р. Схвальної оцінки заслуговують і плани Адміністрації США кредитувати Україну під заставу заморожених російських активів, які будуть конфісковані у випадку незгоди російської влади компенсувати Україні збитки від агресії.

Дійсно для відновлення економіки Україні слід подолати багато внутрішніх недоліків та реформувати митну і податкову служби, але це не може вирішити проблеми повоєнного відновлення нашої економіки. На допомогу можуть прийти приклади інших країн, яким за відносно короткий термін вдалося підняти свою економіку та забезпечити добробут свого народу [3].

Особливу увагу привертає Китай та «Азіатські тигри» – Південна Корея, Сінгапур, Гонконг, Тайвань. У минулому дуже бідні країни показали високі темпи розвитку, і за відносно невеликий термін стали новими індустріальними країнами, а за багатьма показниками постіндустріальними. Сьогодні вони поряд із США, Японією та Європейським Союзом змагаються за право лідерства на світовому ринку [4].

Яким чином це стало можливим. В першу чергу, за рахунок того, що до влади прийшла патріотично налаштована еліта. Навіть лідери китайських комуністів не приховували, що вони перш за все патріоти.

Звичайно в кожна країна враховувала свої національні особливості на шляху до економічного та соціального підйому.

Ринкові реформи та курс на модернізацію проводився в умовах більш менш жорсткої диктатури, що отримала назву «диктатури розвитку», яка на відміну від «диктатур злодійства» не дозволила розвиватися олігархічним кланам за рахунок привласнення державного майна, як це сталося в Україні.

Іншим важливим моментом стала безкомпромісна боротьба з корупцією. Боротьба з корупцією почалася шляхом спрощення процедур прийняття рішень та видалення будь-якої двозначності в законах у результаті видання ясних і простих правил, аж до скасування дозволів та ліцензування. Було різко піднято зарплати суддям, поліцейським, відповідальним держслужбовцям. Було жорстко придушено мафію, створено незалежні органи для боротьби з корупцією у вищих ешелонах влади.

Проведені відносно тіньової економіки та боротьби з корупцією заходи були лише необхідними умовами на шляху до підйому. Далі був перехід безпосередньо до виробництва. Велике значення приділялося залученню іноземного капіталу та імпорту технологій. Так, у цих країнах почала розвиватись металургія, а потім і автомобілебудування, суднобудування, електроніка, авіація, фінансові послуги. Зараз Гонконг та Тайвань є провідними фінансовими центрами Азії та світу. Гонконгська фондова біржа поступається лише Лондонській.

Важливим аспектом для повоєнної України буде залучення інвестицій. А для цього слід забезпечити сприятливі умови для інвестицій, а саме: низькі ставки податків у стартовий період для іноземного капіталу. Наприклад, у Гонконгу немає податку на додану вартість та існують всього 3 податки, з яких 17,6 % податок на прибуток, 5,1% трудовий податок, 0,1% – інші. Сумарна ставка податків складає 22,8 %.

В Україні правила оподаткування під час війни стають все більш жорсткішими. 10 жовт. 2024 р. Верховна рада ухвалила у другому читанні закон, яким суттєво підвищила податки українцям. Тепер держава забиратиме із зарплат не 19,5 %, а 23 % податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військового збору. Неприємні зміни торкнуться також автозаправних станцій, банків і небанківських фінансових організацій [5]. Військовий збір на окремі операції може сягнути 30 %.

Це не може сприяти залученню додаткових інвестицій. Але привабливою для інвестицій залишається відносно дешева робоча сила при досить високому рівні професіоналізму. І це може сприяти розвитку сучасних, інноваційних технологій.

Досвід «тигрів» свідчить, що основну увагу слід приділяти розвитку наукомістких галузей. У всіх країнах – «азіатських тиграх»

традиційні трудомісткі галузі неухильно витісняються найбільш капіталомісткими та наукомісткими галузями.

Наприклад за рівнем комп'ютеризації та застосування роботів Сінгапур посідає друге місце в Азії після Японії. Сінгапур також третій за величиною центр нафтопереробки у світі після Х'юстона та Роттердама (понад 20 млн т сирої нафти щорічно). Корея посідає друге місце після Японії за обсягом суднобудування. Тайвань – один із світових лідерів з виробництва спортивних яхт.

Наразі обсяг іноземних інвестицій у країнах південно-східної Азії становить від 50 до 65 % від загального обсягу інвестицій. Китай щорічно приваблює від 40 до 60 млрд на рік, хоча сам є великим інвестором в Азії та Африці.

Орієнтація на розвиток ІТ-технологій в Україні цілком реальна. Для цього в нашій країні є об'єктивні умови. По-перше, кількість ІТ-спеціалістів в Україні постійно збільшувалась і перед війною перевищувала 200 тис., а експорт ІТ-послуг, за даними НБУ, досяг 5 млрд дол і перегнав показники машинобудування та хімічної промисловості.

Україна мала амбітні плани до 2024 року: підвищити частку ІТ у ВВП країни до 10 %, перевести всі публічні послуги для бізнесу та громадян в онлайн. Навіть під час війни багато чого з цих планів було реалізовано в системі «Дія», що викликає захоплення та подив у наших європейських партнерів [6].

Тобто ІТ-ринок в Україні розвивається надзвичайно стрімкими темпами. Для прискорення цих темпів та реалізації амбітних планів постають два головні питання: чи вистачає ринку професійних кадрів і чи встигає освіта за темпами запиту ринку.

На прохання Мінцифри та МОН було зроблено експрес-аналіз кількості спеціалістів, працюючих в ІТ-сфері. Виявилось, що під час війни до лав ЗСУ було залучено понад 40 тис. айтівців, а ще 20 тис. виїхало за кордон. Дефіцит персоналу змусив МОН прийняти рішення не лише про збільшення бюджетних місць на відповідних спеціальностях у вишах, а й розширити мережу підготовки молодших спеціалістів для ІТ-індустрії у професійно-технічних закладах освіти.

Відповідно до Національної економічної стратегії розвитку ІТ-індустрії, за десять років кількість спеціалістів повинна

перевищити 700 тис. Тобто щороку на ринок з українських закладів освіти повинні виходити 70 тис. айтівців. А це потребує додаткового залучення коштів в освіту.

Керівництво «азійських тигрів» розуміло і розуміє, що створення та управління сучасним виробництвом потребує великої кількості висококваліфікованих науково-технічних та управлінських кадрів. На їхню підготовку і всередині країни, і за кордоном виділяються величезні кошти. Широко залучаються іноземні фахівці – висока заробітна плата та комфортні умови роботи дозволили залучити найкращі інтелектуальні сили світу.

Наведені вище факти доводять, що починати повоєнне економічне відновлення економіки України слід з галузей, які не потребують значних капіталовкладень – максимального розширення інноваційних продуктових проєктів та забезпечення цих галузей висококваліфікованими спеціалістами.

Список використаної літератури

1. Данилишин Б. Дефіцит бюджету. Чи все так погано? URL: https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/defitsit-bjudzhetu-chi-vse-tak-pohano-994550.html
2. На яких схемах тіньової економіки держава втрачає найбільше? URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/10/31/721290/ (дата звернення: 31 жовтня 2024).
3. Галасюк В. Рецепт економічного дива для України. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/7/706321/ (дата звернення: 7 листопада 2024).
4. Економіка та інші дива: п'ять книг про країни, що досягли успіху. URL: https://rubryka.com/article/ekonomika-ta-inshi-dyva/ (дата звернення: 6 жовтня 2024).
5. Рада ухвалила закон про підвищення податків. URL: https://suspilne.media/854071-rada-rozpocala/ (дата звернення: 10 жовтня 2024).
6. Криволап К. Як збільшити частку ІТ у ВВП країни до 10 %. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2021/08/12/676801/